

استاد ESTAD

ESKİ TÜRK EDEBİYATI ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

[Journal Of Old Turkish Literature Researches]

E-ISSN: 2651-3013

Cilt: 8, Sayı: 4 Aralık 2025

Volume: 8, Issue: 4 December 2025

DOI Number: 10.58659/estad.1809532

Araştırma Makalesi
Research Paper

Geliş Tarihi
Date of Submission
23/10/2025

Kabul Tarihi
Date of Acceptance
18/11/2025

Yayın Tarihi
Date of Publication
31/12/2025

LÂMÎİ ÇELEBİ'NİN SALÂMÂN U ABSÂL MESNEVİSİ'NİN BİÇİMBİLİM YÖNTEMİYLE İNCELENMESİ

Resolving Lâmiî Çelebi's Salâmân and Absâl Masnawi Through The Morphological Method

Canem ÇATAN

Doktora Öğrencisi, Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eski Türk Edebiyatı A.B.D.,
canemctn@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-6132-3191>

Değerlendirme/Evaluation: İki Dış Hakem-Çift Taraflı Körleme/Two external referees-Double Blind Referee System.

Etik Beyan/Ethical Declaration: Çalışmanın tüm süreçlerinin araştırma ve yayın etiğine uygun olduğu, etik kurallara ve bilimsel atıf gösterme ilkelerine uyulduğu beyan olunur./ It is declared that all processes of the study are in accordance with research and publication ethics, ethical rules and scientific citation principles are complied with.

Benzerlik Taraması/Plagiarism Scanning: Kontrol edildi-İntihal.net/Checked-İntihal.net.

Çıkar Çatışması/Conflict of Interest: Yoktur/It does not exist.

Lisans ve Telif Hakkı/Licence and Copyright: Yazar, dergimizde yayınlanan makalelerin telif hakkına sahip olup çalışmalarını [CC BY-NC 4.0](#) lisansı altındadır./The author owns the copyright of the articles published in our journal and his works are under [CC BY-NC 4.0](#) licence.

Atıf Bilgisi/Citation: Çatan, Canem (2025). "Lâmiî Çelebi'nin Salâmân u Absâl Mesnevisi'nin Biçimbilim Yöntemiyle İncelenmesi", Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, 8, (4), (Aralık 2025), s. 1068-1098, doi: 10.58659/estad.1809532

Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi [ESTAD]

Cilt/Volume: 8, Sayı/Issue: 4 Aralık/December 2025 s. 1068-1098

ÖZET

Bu çalışmada asıl adı Mahmûd olan 16. yüzyılın önemli şairlerinden Lâmiî Çelebi'nin, Molla Câmî'den telif-tercüme ettiği eserlerinden birisi olan Salâmân u Absâl mesnevisinin biçimbilimsel metot ile incelenmesi konu edilmiştir. Aruzun fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün vezni ile kaleme alınıp Sultan I. Selim'e sunulan bu manzum hikâye, tahkiye esaslı bir metindir. Bu özelliği ile muhtelif metotlar ile incelenmesi hususunda imkân tanımaktadır. Makalede, bu metotlardan birisi olan biçimbilim yönteminin mesnevi üzerinde uygulanabilirliği yoğunlaşmıştır. Mesnevide tümdengelim yaklaşım benimsenerek anlatı birimleri kesitlere ayrılmış, her birine numara verilmiştir. Kesitlerin ardından hikâyenin olay örgüsündeki sorunlar aynı şekilde numaralarla belirlenmiş ve çözümleriyle birlikte verilmiştir. Sonrasında ise hikâyedeki mekân, zaman, kişiler bağlamında eylem alanları ve aranan objelere yönelik, müstakil başlıklar altında, elde edilen veriler doğrultusunda muhtelif yönlerden tespitler yapılmıştır. Sonuç olarak bu çalışmanın amacı, biçimbilim yönteminin Salâmân u Absâl mesnevisi ile ne ölçüde uyum sağladığını, hangi yönlerde farklılıklar gösterdiğini ve bu yöntemin klasik Türk edebiyatı metinlerine uygulanabilirliği ile metin çözümlenmeleri üzerindeki etkilerini ortaya koymaktır. Çalışmanın ulaştığı bulgular, biçimbilim yönteminin modern anlatılara ek olarak klasik Türk edebiyatı manzum hikâye metinlerine de uyarlanabileceğini; yapısal çözümlenmelerde yeni, sistematik ve karşılaştırmalı bir bakış açısı sunduğunu göstermektedir. Böylelikle hem yöntemin sınırları hem de sağladığı sonuçlar somut, çok yönlü ve bütüncül biçimde ayrıntılı olarak değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, elde edilen veriler biçimbilimsel çözümlenmelerin geleneksel manzum hikâyelerde özgün inceleme alanları oluşturabileceğini de göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Divan edebiyatı; Lâmiî; Vladimir Propp; biçimbilim; Salâmân u Absâl; tahkiye.

ABSTRACT

The present research analyses the Salâmân u Absâl masnavi, a work created and translated by Lâmiî Çelebi, whose actual name was Mahmûd, from Molla Câmî, by using a morphological approach. This narrative poetry is composed in the arud meter fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün and presented to Sultan Selim I. This feature facilitates analysis through various methods. The article emphasises the significance of the morphological technique in relation to this masnavi. The narrative components of the Salâmân u Absâl masnavi have been divided into segments and sequentially numbered using an orderly methodology. The problems in the narrative structure of the story have been listed along with their respective solutions. Subsequently, several observations have been classified into specific categories, including location, temporal elements, characters, the situational circumstances of the characters' acts, and designated objects, in accordance with the findings. The research is intended to assess the relationship between the morphological approach and Salâmân u Absâl, clarify their differences, and thoroughly analyse their relevance to traditional classical Turkish literature and its general implications for textual studies. The limitations and

contributions of the approach have been comprehensively evaluated, demonstrating its analytical efficacy, structural dependability, analytical versatility, and significance inside the larger context of traditional story analysis.

Keywords: Ottoman literature; Lâmiî; Vladimir Propp; morphology; Salâmân and Absâl; narrative.

GİRİŞ

Halkbilimi alanında en tanınmış araştırmacılardan biri olan Vladimir Propp'un (1895–1970) çalışmalarının içinde, hiç kuşkusuz, 1928'de Morfologija Skazki adıyla yayımlanan ve Türkçeye "Masalın Biçimbilimi/Masalların Morfolojisi" olarak aktarılan eseri ayrı bir önem taşır (Çobanoğlu, 2016: 233); bu çalışma, masal incelemelerinde kuramsal bir çerçeve oluşturması bakımından literatürde belirgin bir konuma sahiptir.

Propp'un söz konusu eserinde ortaya koyduğu ve literatürde morfolojik (biçimbilim) yöntem olarak anılan yaklaşım, masalların teşekkül ortamından ziyade tahkiye geleneğine mensup metinlerin hangi esaslar üzerine kurulduğunu belirlemeye odaklanan; anlatı örgüsünü, işlevler arasındaki düzeni ve metni bir arada tutan temel yapıyı çözümlemeyi amaçlayan ve bu yapının tarihî menşesini ortaya koymaya çalışan bir inceleme biçimidir (Ekici, 2014: 85). Propp, bir masalı meydana getiren unsurları inceleyip bu unsurların nasıl bir tertip içinde bütünü teşkil ettiğini göstermiş; böylelikle masalların yapısını ilmî bir çerçevede tanımlayan müdevven bir model vücuda getirmiştir.

Propp'un geliştirdiği çözümleme yöntemi, Türkiye'de çeşitli araştırmalarda uygulanmıştır. Bu uygulamalar içinde yöntemin Türk masallarına tatbik edildiği önemli ilk örneklerden biri olan Umay Günay'ın (1975) Elazığ Masalları (İnceleme) adlı çalışmasıdır. Günay'ın çalışması dışında Nilgün Çıblak'ın (2005) "V. Propp'un Masal Çözümleme Metodu" başlıklı makalesinde yöntem ayrıntılı biçimde tanıtılmış ve bir örnek masal üzerinde uygulanmıştır. Mezkûr metot, muhtelif Türk masallarıyla birlikte divan edebiyatı geleneği içinde yer alan manzum metinler üzerinde de uygulanmıştır. Makalenin konusuyla benzerlik gösteren ve alanyazın taraması sonucu tespit edilen biçimbilim yöntemiyle ilgili bazı çalışmalar, aşağıda özet bilgiler eşliğinde yayımlanma tarihleri dikkate alınarak değerlendirilmiştir.

Yavuz Bayram (2009) tarafından yazılan "Tahkiye Esaslı Metinlerin Çözümünde Biçimbilimsel Yöntem ve 'Hüsn ü Aşk' Örneği"¹ adlı makalede Şeyh Galib'in Hüsn ü Aşk mesnevisinin biçimbilimsel yöntemine göre incelenmesi konu edinilmiştir. Makalede mezkûr mesnevi, biçimbilimsel yöntemde mevcut kesitler, sorunlar, mekânlar, zaman, eylem alanları, aranan

¹ Bu makale daha sonra kitap bölümü olarak yayımlanmıştır (Bayram, 2016). Çalışmada bu kısımdan sonra söz konusu makaleye yapılan atıflar 2016 tarihli yayıma olacaktır.

objeler ve şahıslar olmak üzere yedi başlık altında incelenmiştir. Çalışmanın sonuç kısmında Hüsn ü Aşk mesnevisinin biçimbilimsel yönetime dikkate değer ölçüde cevap verdiği tespit edilmiştir. Biçimbilimsel yöntemin özellikle Hüsn ü Aşk mesnevisi gibi klasik metinlerin çözümünde etkili olduğu vurgulanmış, klasik metinlerin analizinde modern yöntemler kullanılırken eserin ait olduğu kültürel ve tarihî bağlam mutlaka göz önünde bulundurulması gerektiğinin altı çizilmiştir.

İsmail Abalı (2013) tarafından kaleme alınan “Yapısal Folklor Kuramı Bağlamında Bir Masal İncelemesi Örneği” adlı makalede “İki Kardeş” masalının yapısal özellikleri incelenmiş, Vladimir Propp’un görüşleriyle benzer niteliklere sahip sonuçlar tespit edilmiştir.

Mehmet Emin Bars (2014) tarafından yazılan “Vladimir Propp’un Biçimbilimsel Yaklaşımı Çerçevesinde ‘Basat Depegözi Öldürdüğü Boy’ Üzerine Bir İnceleme” adlı makalede Basat’ın Depegözi öldürdüğü anlatı, içerdiği olağanüstü olaylar ve karakterler aracılığıyla masal özellikleri taşıması yönüyle Propp’un masalarda belirlediği işlevsel yapılarla örtüşerek masal biçimiyle benzerlik gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Mualla Murat Nuhoglu’nun (2014) “Keloğlan Masallarında Propp Analizinin Dışında Kalan Örnekler” adlı makalesi, Prop yönteminin Keloğlan masalları üzerinde uygulanmasından müteşekkil bir çalışmadır. Yazar, Keloğlan masallarını kendi içinde tasnif ederek gruplandırmalardaki masalların tamamının Propp analizine tam olarak uymayanların olduğunu tespit edilmiştir.

Turgay Akarslan’nın “Vladimir Propp’un Biçimbilimsel Yaklaşımı Çerçevesinde ‘El Bilmez Alelacaip Oyunu Masalı’ Üzerine Bir İnceleme” adlı çalışmasında ise “El Bilmez Marifet Alelacayip Oyunu” adlı Tokat masalı, Propp’un biçimbilimsel yöntemiyle incelenmiş ve bazı işlevlerin yer aldığı tespit edilmiştir. Her ne kadar tüm fonksiyonları içermese de yöntemin Türk masallarına büyük ölçüde uygulanabildiği, masal türünün incelenmesine yerli-yabancı masalların karşılaştırılmasına katkı sunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Büşra Koçak ve Yasemin Kurtlu’nun (2016) “Erzurum Halk Masallarından Üç Turunçlar Masalı’nın Vladimir Propp’un Yapısal Anlatı Çözümleme Yöntemine Göre İncelenmesi” adlı müşterek çalışmasında Üç Turunçlar masalının Propp’un yapısal anlatı çözümleme yöntemiyle incelendiğini ve masalda iki ayrı olay dizisinin bulunduğunu ortaya koymaktadır. Masalda eksiklikler, kahramanın tekâmülü, kültürel motifler ve simgesel anlatım öne çıkarılmış; Propp’un tüm işlevleri yer almasa da var olan işlevlerin onun modeline uygun biçimde gerçekleştiği tespit edilmiştir. Sonuç olarak masalın hem kültürel hem de yapısal açıdan Propp metodunda istenilen masal kalıbına uyduğu, ancak

tek yöntemle analiz etmenin yeterli olmayacağı, farklı çözümleme yaklaşımlarının da gerekli olduğu vurgulanmıştır.

Cihan Barış Başaran ve Şerife Seher Erol Çalışkan (2017) tarafından kaleme alınan “Vladimir Propp’un Biçimbilimsel Yaklaşımından Hareketle Yozgat’tan Derlenmiş ‘Ercin Masalı’ Üzerine Bir İnceleme” adlı makalede, Ercin Masalı’nın Propp’un yapısal anlatı çözümleme yöntemiyle incelendiğinde, bazı işlev ve eylem alanlarıyla bu yöntemde büyük ölçüde uyum gösterdiği görülmüştür. Masalda hem mücadele ve zafer hem de zor görev ve çözüm unsurları bir arada yer almaktadır. Tüm işlevler olmasa da anlatının, Propp’un metoduna benzer fonksiyonlar taşıdığı tespit edilmiştir.

Gülşah Azar Efe’nin (2017) “Vladimir Propp Yöntemine Göre Bir Masal İncelemesi Örneği” adlı makalesinde Şengülüm, Şüngülüm, Mengülüm masalı üzerine Propp metodu uygulanmış ve 31 işlevin 11’i masalda tespit edilmiştir.

Süleyman Yiğit’in (2018) kaleme aldığı “Lâmi’î’nin Vâmık u Azrâ Mesnevisinin Vladimir Propp’un Masal Çözümleme Metoduna Göre İncelenmesi” adlı makalede Propp yöntemi ile mezkûr mesnevi incelenmiştir. İnceleme sonucunda Propp’un 31 işlevinden 24 işlevin mesnevide mevcut olduğu tespit edilmiştir.

Münire Baysan (2019) tarafından yazılan “Vladimir Propp Yöntemi Çerçevesinde ‘Nâmert İle Cömert’ Masalının İncelenmesi” adlı makalede ise Nâmert ile Cömert adlı masal, Vladimir Propp’un geliştirdiği yapısal çözümleme metoduna uygunluk gösterdiği ve otuz bir işlevin, on sekizinin mevcut olduğu tespit edilmiştir.

Gizem Nur Kılıç’ın (2021) “Vladimir Propp’un Yapısal Anlatı Çözümleme Yöntemi Çerçevesinde ‘Mehmed-Eşkıya’ Masalının İncelenmesi” adlı çalışmasında Propp yönteminin uygulandığı Mehmet Eşkıya masalını konu almaktadır. Propp’un belirlediği 31 işlevin tamamının masalda mevcut olmayıp 18 işlevin bulunduğu tespit edilmiştir.

“V. Propp’un Masalın Biçimbilimi Yaklaşımı Bağlamında ‘Kara-Tavuk’ Adlı Masalın Çözümlemesi” adlı makale de benzer muhtevaya sahip bir başka çalışmadır. Bu çalışmada çözümlemesi yapılan "Kara-Tavuk" adlı masalda, Vladimir Propp’un belirlediği otuz bir anlatı işlevinden on yedisinin yer aldığı belirlenmiş, masalda yer alan bu işlevlerin, Propp’un kuramsal çerçevesinde tanımladığı işlevlerle büyük ölçüde örtüştüğü gözlemlenmiştir (Türkel ve Çetinkaya, 2021: 169).

Derya Yücel Çetin (2021) tarafından kaleme alınan “Şeyyâd Hamza’nın Yusuf u Zeliha Mesnevisi’nin Biçim Bilimsel Yöntemle Çözümlemesi” adlı çalışmada, Yusuf u Zeliha Mesnevisi’nin biçimbilimsel yöntemle çözümlenmeye elverişli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Mesnevi nazım biçimi, yapısal özellikleri sayesinde uzun anlatılar için uygun bir zemin sunduğu ve Propp’un masallar

üzerinde geliştirdiği biçimbilimsel yöntemin uygulanmasını kolaylaştırıldığı belirtilmiş, anlatının ayrıntılı ele alınışı, mekânların tasviri ve şahısların tanıtılması gibi unsurlar da mesnevinin bu yaklaşıma uygunluğun olduğu tespit edilmiştir.

Vahdi Özer'in (2022) "Vladimir Propp'un Masal Çözümleme Metodu Bağlamında 'Sarı Öküz' Masalı Üzerine Bir İnceleme" adlı çalışmasında Propp'un tanımladığı birçok işlevin yer aldığı tespit edilmiştir. Benzer yapılar Karaman masalında ve Anadolu'nun çeşitli yörelerinden derlenen masalarda da gözlemlenmiştir. Bu durum, yöntemin farklı masallara da uygulanabildiğini ortaya koymuştur. Masaldaki işlevler her zaman düzenli bir sırayla yer almasa da yöntem açısından bir engel oluşturmadığı görülmüştür.

Rugeş Demir (2022) tarafından yazılan "V. Propp'un Yapısal Kuramı Bağlamında Bir Masal Çözümlemesi: 'Felaket Şimdi mi Gelsin Sonra mı?'" adlı makalede ise Vladimir Propp'un, Rus masalları üzerinden geliştirdiği yapısal yöntemle incelemesi yapılan "Felaket Şimdi mi Gelsin Sonra mı?" adlı masalda on dokuz işlevin yer aldığı görülmüş, masalın Propp'un kuramsal çözümleme modeline uygunluk gösterdiği gözlemlenmiştir.

Alanyazın araştırması sonucu biçimbilim metodunun "Salâmân u Absâl" hikâyesi üzerinde uygulandığı bir çalışmaya tesadüf edilememiştir. Bu durum, yöneme dair alanyazınındaki eksikliği belirgin kılmış ve metne yönelik biçimbilimsel bir çözümlemenin yararlı olacağı kanaatine ulaşılmıştır.

Salâmân u Absâl ve Biçimbilim Yöntemiyle İncelenmesi

Çalışmaya konu olan Salâmân u Absâl mesnevisi, Lâmiî Çelebi'nin telif-tercüme eserlerinden birisidir. Aruzun *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* vezni ile yazılmış ve I. Selim'e sunulmuştur. Yazılış tarihi muayyen olmayan eser, Molla Câmî'nin aynı adlı eserinden tercümedir (Tezcan, 1979: 314). Selâmân u Absâl'i Türkçeye aktaran Lâmiî, metni sade ve anlaşılır bir üslupla yeniden şekillendirmiştir. Yoğun tasvirlerle ve kısa ahlâkî-didaktik manzumelere yer vererek esere sıradan tercümeden ziyade telif hüviyeti kazandırmıştır (Uludağ, 2019: 346). Üç yazma nüshasının karşılaştırılması ile eser üzerine Erdoğan Uludağ (1997) tarafından doktora tezi hazırlanmıştır. Daha sonra bu tez kitap olarak basılmıştır (Uludağ, 2013).

Lâmiî Çelebi'nin Salâmân u Absâl mesnevisi, onun anlatıcı kimliğini ve anlatı tarzını en açık biçimde ortaya koyduğu metinlerden biridir. Eserin kurgusunda anlatıcı, okuyucuyu zahirî olayların ötesine taşıyan düşünsel bir yolculuğun rehberi olarak konumlanır. Barry Sanders'in (1994: 18) "Masalcı, sonsuz bir dalgalar dizisinin ucuna tüneyerek seyircisini serüvenden serüvene sürükler." şeklindeki masalcı anlayışı, Lâmiî Çelebi'nin anlatı tarzını ve Salâmân u Absâl mesnevisindeki hikâye kurgusunu etkili biçimde özetler niteliktedir. Lâmiî, bir hikâye anlatıcısı olmanın ötesinde okuyucusunu derin

duygular ve düşünceler arasında dolaştıran usta bir rehber gibidir. Mesnevisinde bireysel aşkın, dünyevî tutkuların ve nihayetinde ilahî aşka ulaşmanın katmanlı serüveni işlenir. Hikâye, bir yandan kahramanların yaşadığı olaylarla zenginleşirken diğer yandan mecazlar ve semboller aracılığıyla daha derin bir anlam dünyasına açılır. Bu çok katmanlı yapı, eserin sürükleyici niteliğini artırır ve okuyucuyu sürekli bir merak duygusu içinde tutar. Hikâyenin ana çizgileri ise şu şekilde özetlenebilir:

Yunan ülkesinin geniş topraklara sahip kudretli hükümdarı, tahtını bırakacak bir halef istemektedir. Evlenmemiş ve çocuğu olmayan hükümdar bu dileğini vezirine anlatır. Bilge vezir, hükümdara karşı kadınları kötüleyip, evlenmeden, sihir yolu ile çocuk sahibi olacağını mümkün kılacağını söyler. Vezirin sihiri ile Salâmân dünyaya gelir. Salâmân'ın annesi yoktur. Gelişip büyümesi için anne sütüne ihtiyaç duyduğundan on altı yaşındaki Absâl, Salâmân'a sütanne olarak tayin edilir. Salâmân büyüüp delikanlılık çağına geldiği zaman Absâl, Salâmân'a âşık olur. Absâl onun ellere yar olmasından çekinir. Muhtelif hilelerle Salâmân'ın da kendisine meyletmesini sağlar. Hükümdar ve bilge vezir bu durumdan haberdar olup bu birlikteliğe karşı çıkarlar. Salâmân'a Absâl'dan uzak durması için telkinlerde bulunurlar. Fakat Salâmân, bu nasihatları kulak ardı eder. Salâmân u Absâl birlikte saraydan kaçarak muhtelif maceralar yaşayarak birçok engelin üstesinden gelirler. Sonunda yolları ıssız bir adaya düşer. Hükümdar, oğlunun kendisini terk etmesinden dolayı büyük üzüntü duyar. Sihirli aynasından iki aşığın adada olduğunu öğrenir. Başta merhamet gösterir ancak Salâmân'ın evine dönmeye niyeti olmadığını hissedince sihirle oğlunun erkekliğini alarak Absâl'dan uzaklaşmasını sağlar. Bu durumun babasından kaynaklandığını anlayan Salâmân eve dönmeye karar verir fakat Absâl'ı da yanında getirme niyetindedir. Dönüş yolculuğunda yine çeşitli engellerden kurtulup eve dönmeyi başarırlar. Hükümdar oğlunun dönüşüne çok sevinir ancak Absâl konusundaki tutumundan vazgeçmez. Salâmân'a Absâl'dan ayrılması için yine türlü nasihatlarla bulunur. Salâmân bu nasihatlardan bunılır. Absâl ile tekrar kaçıp intihar etmeye karar verir. Salâmân, Absâl'a sarılarak çölde yaktıkları ateşe atlar. Durumdan haberdar olan hükümdar baba, oğlunun kurtulması için Allah'a dua eder. Babasının duası sayesinde Salâmân kurtulur, Absâl ise ölür. Salâmân saraya geri döner fakat Absâl'ın ölümünden dolayı büyük üzüntü duyar. Bu durumdan kendini sorumlu tuttuğu için vicdan azabı yaşar. Oğlunun bu acınası hâlini gören hükümdar baba, bilge vezirinden yardım ister. Bilge, Salâmân'a Absâl'ın suretini gösterebileceğini söyler. Ancak kendisine kayıtsız şartsız teslim olma şartını koşar. Salâmân bunu kabul eder ve vezir Salâmân'ı manevi açıdan tedavi etmeye başlar. Bilge vezir, Salâmân'ın acısı arttığında acısını dindirmek için sihir ile bazı

zamanlarda Absâl'in suretini gösterir. Zamanla Salâmân iyileşmeye başlayınca vezir, Salâmân'a gerçek aşkın temsilcisi olan Zühre'den bahseder. Zühre'yi merak eden Salâmân, onu görmek ister ve vezir ona Zühre'yi gösterir. Zühre'yi gören Salâmân, ona âşık olur ve Absâl'i unuttur. Böylece vezir ve hükümdar amaçlarına ulaşmıştır. Salâmân da cinsî aşktan kurtulup manevî, ilahî aşka kavuşmuştur.

Mesnevîde dikkat çeken hususlardan birisi, ana hikâyenin içine müellif tarafından serpiştirilmiş ara hikâyelerdir. Bu ara kıssalar doğrudan ana metinle ilgili olmasa da ondan tamamen bağımsız değildir. Şöyle ki; Absâl'in Salâmân'ı etkilemek için hilelere başvurması kısmından sonra gelen Züleyha'nın Hz. Yusuf'u elde etmek için sarf ettiği çabaların anlatıldığı kısım, ana epizotu pekiştirmek için yerleştirildiği düşünülebilir. Salâmân'ın, babasının duası sayesinde ateşte yanmaktan kurtulduğu kısımdan sonra bir mümin kişinin kendi hırkasını bir münafığın sırtına geçirip münafık kişiyi ateşe atması ve münafığın yanıp hırkanın yanmaması kıssasının gelmesi de benzer başka bir durumdur. Müellif, mesnevisinde söz konusu ara epizotlara hayli yer vermiştir. Müellifin ana hikâyeyi sık sık bölüp bahsi geçen ara hikâyelerle betimlemelere yer vermesi, sezdirme zamanı olarak da adlandırılan, okuyucunun hikâyeyi alegorik olarak okuması gerektiğini vurgulamasından da (Eco, 1995: 80) kaynaklandığı düşünülebilir. Nitekim Lâmiî Çelebi'nin, hikâyenin sonunda mezkûr mesnevisinin zahirde aşk hikâyesi gibi görüldüğünün; fakat aslında içinin hikmetle dolu olduğunu vurgulaması, bu fikri desteklediği yönünde olduğunu düşündürmektedir.²

Hikâyenin kökeni üzerine muhtelif düşünceler mevcuttur. Bunlardan ilki, hikâyenin Yunan kökenli olduğudur. Yabancı eserlerin, özellikle Yunanca kitapların, Arapça ve Süryaniceye tercüme edildiği dönemde Hunayn bin İshâk (ö. 873) tarafından Yunancadan Arapçaya çevrildiği ileri sürülmüştür (Uludağ, 2013: 13).³

Ziya Avşar (2007: 197) ise Salâmân ve Absâl isimlerinin Yunanca ile bir ilgisi olmadığına istinaden Yunancaya başka bir dilden çevrildiği ve mesnevinin başkahramanlarının isimlerinin korunarak diğer isim ve mitolojik motiflerin Grekleştirildiği ihtimalini vurgular. Avşar'ın dikkat çektiği diğer bir nokta ise Yunancadan tercüme olduğu iddia edilen hikâyenin son kısmıdır. Bu kısımda; *"Salamân, başından geçenleri, yedi altın levhaya yazdırıp babasının mezarına koyar, süreç içerisinde Eflatun o yazının esaslarını çözer ve bunları Aristo'ya da öğretir. Aristo bu bilgiler sayesinde- hikâyeden anlaşılan o ki İskender'in Mısır'ı*

² Ana hikâyeler ile ara epizotlar arasındaki ilgi müstakil, ayrı bir çalışma teşkil edecek kadar malzeme sağlamaktadır. Çalışmamızın konu sınırı gereği bu yola girilmeyip yukarıda verilen bilgilerle iktifa edilmiştir.

³ Eserin menşei hakkındaki muhtelif rivayetlere yönelik ayrıntılı bilgi için bk: (Uludağ, 2013: 13-51).

fethini müteakip- piramitten bu altın levhaları alarak hikâyeyi gün ışığına çıkarır” (Avşar, 2007: 197-198).

Avşar (2007: 198), bu kısma istinaden hikâyenin göç yoluyla Mısır’dan Yunanistan’a taşındığına dair işaretler içerdiğini söyledikten sonra kahramanların isimlerinden ve öyküdeki zühdî hayatın, Mısır kültürü ile paralel olmamasından dolayı Mısır’a da göç yolu ile başka bir yerden taşındığı ihtimalini söylemektedir. İddialarına devam eden yazar, hikâyenin Mısır’a Filistin’den gelen Yahudilerce taşındığını ileri sürmektedir (Avşar, 2007: 198).⁴ Klasik Türk edebiyatında muhtelif konuların işlenmesinde sıkça başvurulan bir nazım şekli olan mesnevi ile çok sayıda eser telif edilmiştir. Yazılış amaçları oldukça çeşitlidir. Bunlardan birisi aşk mesnevileridir. Muhtevasında olağanüstü olaylar, maceralar barındıran, okuyucunun edebî zevkine hitap eden ve kurmaca olmaları yönüyle öğretici metinlerden ayrılırlar. Aşk konulu mesnevilerden kurmaca bir metin olan Salâmân u Absâl, tahkiye esasına bağlı metinlerden biridir.

Tahkiye esaslı edebî türler ilk önce nominal bir vakaya ihtiyaç gösterir ve bu türde olan eserlerdeki vaka, aslî unsurdur (Aktaş, 1991: 47). Bunun sebebi, bu metinlerin olay ya da olay örgüsü etrafında teşekkül etmesidir. Vakanın teşekkülü için de şahıs kadrosu, mekân ve zaman gereklidir. Şahıs kadrosu; yani vakanın zuhurunda rol üstlenen varlıklar, mekân ve zaman fikrini beraberinde taşımaktadır (Aktaş, 1991: 48).

Yukarıda anlatıldığı gibi bir yapıya sahip metinleri çözümlemek için Roland Barthes, tümdengelimli bir yaklaşımın benimsenmesi gerektiğini (1993: 84) ifade etmektedir. Barthes’in değerlendirmesine istinaden bu çalışmada, Lâmiî Çelebi’nin Salâmân u Absâl Mesnevi’si bütünden parçalara doğru bir metot izlenerek çözümlenmeye çalışılmıştır. Çalışmada uygulanacak olan biçimbilimsel çözümlene işlemi için esas alınan plan şöyledir:⁵

- a. Salâmân u Absâl’da Kesitler
- b. Salâmân u Absâl’da Sorunlar ve Çözümler
- c. Salâmân u Absâl’da Mekânlar
- ç. Salâmân u Absâl’da Zaman
- d. Salâmân u Absâl’da Eylem alanları
- e. Salâmân u Absâl’da Aranan Objeler
- f. Salâmân u Absâl’da Şahıslar

a. Kesitler (Anlatı Birimleri)

Bazı eserlerin, yazım sürecinde müellifi tarafından epizotlara ayrıldığı görülür. Çalışmamıza konu olan mesnevide de bu durum geçerlidir. Müellif eseri

⁴ Ayrıntılı bilgi için bk: (Avşar, 2007: 197-199).

⁵ Biçimbilimsel çözümlene işleminde Yavuz Bayram’ın (2016: 322) “Tahkiye Esaslı Metinlerin Çözümünde Biçimbilimsel Yöntem ve Hüsn ü Aşk Örneği” adlı makalesindeki plan esas alınmıştır.

muhtelif başlıklarla kısımlara ayırmıştır. Bu epizotların bazıları ana hikâye, bazıları ise ara hikâyeden müteşekkildir. Tümdengelim yöntemindeki parçalama işleminde müellifin gerçekleştirdiği bu bölünmeler esas almanın mümkün olacağı gibi (Aktaş, 2013: 41) bazı durumlarda müellifin tek bir kısım olarak sunduğu başlık, kendi içinde birkaç bölüme ayrılabilir.⁶

Aşağıda kesitler, 56 madde olarak numaralandırılmış biçimde verilmiştir. Aynı kesit içinde ya da kesitin devamı niteliğinde olan kesitler ise a, b, c... şeklinde harflerle gösterilmiştir. Ayrıca içindeki numaralar ise ilgili kesitlerin beyti ve beyit aralığını belirtmektedir.⁷

Kesit 1a (1): Besmele. Kesit 1b (2): Dua. Kesit 1c (3-26): Tevhid. Kesit 1ç (60-91): Hikâye Kalabalık bir şehre indiğinde “Ben kendimi kaybederim.” diyerek boynuna kabak takan toy köy delikanlısının hikâyesi üzerinden münacaat. Kesit 1d (93-95): Naata hazırlık. Kesit 1e (96-144): Naat. Kesit 1f (145-207): Dertli insanların içinde efendisinin nimetleriyle neşeli, izzetli bir kölenin hikâyesi üzerinden naat. Kesit 1g (208-243): Yavuz Sultan Selim’e övgü (Medhiyye). Kesit 1ğ (244-251): Dua.

Kesit 2 (252-324): Sebeb-i tahrir.

Kesit 3 (325-347): Genç şehzade övgüsü.

Kesit 4a (348-354): Salâmân u Absâl hikâyesinin başlangıcı (âgâz-ı dâstân). Kesit 4b (355, 356): Salaman’ın hükümdar babasının maliki olduğu coğrafyanın (Hâk-i Yunân) tasviri. Kesit 4c (357, 358): Hükümdarın tanıtılması. Kesit 4ç (359-361): Hükümdarın bilgininin (veziri, danışmanı) tanıtılması. Kesit 4d (362-367): Hükümdarın bilginine verdiği değer ve bu değerın müspet sonuçları. Kesit 4e (368-371): Bir padişahın bilgeliğinin olmaması durumunda tezâhür edecek menfi sonuçların anlatılması. Kesit 4f (372-376): Hikâye (Allah’ın Davud Peygamber’e vahyettiği Acem padişahları kıssası).

Kesit 5a (377-397): Padişahın gönlüne çocuk sahibi olma arzusunun düşmesi. Kesit 5b (398-408): Oğullarına yırtıcı hayvan isimlerini, hizmetçilerine de ot yiyen hayvanların isimlerini veren bir Arabın hikâyesi. Kesit 5c (409-414): İmam-ı Malik’in deniz domuzu hükmü hususunda ismi gereği “haramdır” cevabı bahsi. Kesit 5ç (415-431): Çölde yaşayan Arabın hikâyesi. Kesit 5e (432-470): Kendini bilmez birinin erkek çocuk sahip olma hevesiyle duası makbul bir şeyhten dua istemesi, çocuğu olup ergin olduğunda ise oğlunun yaptıklarından dolayı bu isteğine pişman olup yine şeyhe başvurması.

⁶ Salâmân u Absâl mesnevisinde epizotlar müellif (Lâmî Çelebi) tarafından başlık olarak belirlenmiştir. Erdoğan Uludağ (2013: 104), “Salâmân ve Absâl” adlı neşrinde bu epizotları derleyerek, özet mahiyetinde, 10 maddelik vaka çerçevesi teşkil etmiştir. Bu çerçeve tarafımızdan genişletilmiş, Lâmi Çelebi’nin tek bir epizot olarak gösterdiği bazı bölümler ise birkaç kısma ayrılmıştır.

⁷ Beyit numaraları ve bu başlıktan sonraki kısımlarda verilen örnek beyitler, Erdoğan Uludağ’ın (2013) neşrinden alıntılanmıştır.

Kesit 6a (471-485): Bilgenin şehvetsiz çocuk sahibi olmanın mümkün olmadığını bilmesine rağmen şehveti padişaha karşı kötölemesi. Kesit 6b (486-495): Fazilet sahibi bir kişinin alışkanlık hâle gelmesin diye seviyesiz bir kişinin yemek davetini reddetmesi. Kesit 6c (496-522): Bilgenin, kadınları din yolunun kesicileri diye kötölemesi. Kesit 6ç (523-539): Hz. Süleyman'ın Belkis ile insaf hakkında söz etmesi. Kesit 6d (535-539): Bir gönül ehlinin "niçin evlenmiyorsun" sorusuna iki şeytanla yaşamak zordur cevabı.

Kesit 7 (540-544): Bilgenin, kadın olmaksızın büyü ile padişahın erkek çocuk sahibi olmasını sağlaması.

Kesit 8 (545-552): Dünyaya gelen çocuğun "Salâmân" adını alması ve Salâmân'ın tasviri.

Kesit 9a (553-601): Absâl'in Salâmân'a sütanne seçilmesi ve Absâl'in tasviri.

Kesit 9b (602-611): Bir âşık meşrebin, balık ve ördekler yüzünden suyun kirlendiğini düşünerek deniz suyundan vazgeçip temiz bir su araması.

Kesit 10 (612-636): Absâl'in Salâmân'ı büyütmesindeki özeni, gayreti ve Salâmân'a düşkünlüğü.

Kesit 11a (637-655): Salâmân'ın zamanla olgunlaşması ve tasviri. Kesit 11b (656-662): Gazel. Kesit 11c (663-670): Mesnevi. Kesit 11ç (671-695):

Salâmân'ın nazım ve nesirde mahirliği. Kesit 11d (696-713): Salâmân'ın kurduğu dostluk meclisinde şarkılar söylemesi. Kesit 11e (714-732):

Salâmân'ın çevgan oyunundaki mahirliği. Kesit 11f (733-742): Salâmân'ın yay kurmada ve ok atmadaki mahirliği. Kesit 11g (743-754): Salâmân'ın Cömertliği. Kesit 11ğ (755-765):

Katrân'ın çok cömert olan Fazlûn'a övgü dolu şiirler söylemesi neticesinde Fazlûn'un hediyelerine dayanamayıp kaçması hikâyesi. Kesit 11h (766-784):

Cömert insanların tükenmesinden ve cimrilikten şikâyet. Kesit 11ı (785-793): Hikâyeye dönüş, Salâmân'a övgüler. Kesit 11i (785-793):

Hikâyeye dönüş, Salâmân'a övgüler. Kesit 11j (794-810): Sevgilisini tasvir eden bir âşığın hikâyesi. Kesit 11k (811-816): Gazel

Kesit 12a (817-860): Salâmân'ın olgunlaşmasıyla Absâl'in Salâmân'a âşık olması ve Salâmân'ı kendine bağlamak istemesi üzere hileler düzmesi. Kesit 12b (861-880):

Züleyhâ'nın Hz. Yusufu elde etmek için sarf ettiği çaba. Kesit 13a (881-898): Salâmân'ın da Absâl'a meyletmesi. Kesit 13b (899-910):

Havas adında bir kuş, kursağındaki tatlı suyu safadan uzak, kuvvetsiz, kör bir kargaya içirmek istemesi ve karganın bunu reddederek söylenmesi.

Kesit 14a (911-944): Salâmân içki meclisinde sarhoş olduğunda Absâl'in bundan faydalanıp Salâmân ile yakınlaşması. Kesit 14b (945-960): Salâmân, Absâl ile geçirdiği gecenin sabahında uyanması ve yine Absâl ile meclise oturması. Kesit 14c (961-979):

Bir halifenin, bir köylüyü sofraya meclisine daveti ve aralarındaki konuşma.

Kesit 15 (980-991): Bilge kişi ve padişahın Salâmân ile Absâl'in hallerinden haberdar olup Salâmân'a nasihatlarında bulunmaları ve tedbir almaya karar vermeleri.

Kesit 16a (992-1019): Padişahın, Salâmân'ı yanına yalnız çağırıp güzellik, mertlik ve baba sevgisi hakkında öğütler vermesi. Kesit 16b (1020-1025): Bağda meyve toplamak için ağaca çıkan akılsızın bu işin çetin olduğunu görmesi ve balta ile ağacı kesip devirmesi ile bağrının meyve gibi kan dolması hikâyesi.

Kesit 17a (1026-1035): Salâmân'ın babasından gönülsüz şekilde özür dilemesi. Kesit 17b (1036-1040): Bir tilkinin yavrusuna nasihatı ve yavrunun tilkiden özür dileyip verdiği cevap hikâyesi.

Kesit 18a (1041-1065): Bilgenin Salâmân'a hikmetli sözlerle nasihatları. Kesit 18b (1066-1079): Hüma kuşunun horoza haklı itirazı ve horozun özü hikâyesi.

Kesit 19a (1080-1092): Salâmân'ın, bilgine aşk derdinde çaresiz olduğu cevabını vermesi. Kesit 19b (1093-1097): Kendisi sele kaptıran birinin zayıf bir ihtiyardan yardım istemesi ve ihtiyarın cevabı.

Kesit 20a (1098-1116): Salâmân'ın bilge ve babasının uyarılarından bıkip Absâl ile gurbete kaçmaya karar vermesi. Kesit 20b (1117-1127): Gazel.

Kesit 21a (1128-1141): Salâmân ve Absâl'in kaçmak üzere yola koyulmaları. Kesit 21b (1142-1150): Hz. Yusuf'un Züleyha'ya parlak ferah bir köşk ve gül bahçesi sahnesi gibi görünmesi.

Kesit 22 (1151-1158): Salâmân ile Absâl'in karşısına dağ engelini çıkması ve dağın tasviri

Kesit 23 (1159-1167): İki sevgilinin aşk sarhoşluğunun etkisi ile dağı aşır zirvesine çıkmaları

Kesit 24 (1168-1184): Salâmân ve Absâl'in bir vadiye inip binlerce gam ve dehşetle karşılaşmaları, vadinin tasviri.

Kesit 25 (1181-1184): Birçok emekle vadiden kurtularak sakin bir köşeye çekilmeleri.

Kesit 26 (1185-1206): Okyanusa ulaşır balıkları ve vahşi timsahları seyretmeleri.

Kesit 27 (1207-1221): Âşıkların kayık bulup denize açılmaları.

Kesit 28a (1222-1265): Âşıkların cennet gibi güzel bir adadaki bahçeye çıkmaları ve adanın tasviri. Kesit 28b (1266-1272): Gazel (Adada içkiden sarhoş olup söylediği şiir). Kesit 28c (1273-1274): Mesnevi. Kesit 28ç (1275-1281): Gazel. Kesit 28d (1282-1295): Mesnevi. Kesit 28e (1296-1306): Kederli birinin Vâmık'a muradını sorması ve Vâmık'ın da Azrâ ile çölde eğlenmek cevabını vermesi. Kesit 28f (1307- 1313): Bir aşığın sevgilisi ile yalnız kaldıklarında aşığın kölesi (Bârik), kapılarını çalır âşık tarafından kapıdan kovulması.

Kesit 29a (1314-1351): Padişahın Salâmân'ın sığındığı yeri dünyayı gösteren aynasından görüp, oğlunun hâline üzümlere yaşamlarını idare ettirmesi için gerekli şeyleri göndermesi. Kesit 29b (1352-1355): Ferhâd'ın ahı ve temiz kanının, zalim Perviz'i (Hüsrev) tutması ve Şirûye'nin zehirli hançeriyle kin ve kahır ateşinden kan yutması.

Kesit 30 (1356-1374): Padişahın Salâmân'ın Absâl ile olan ilişkisine üzümlere, haset etmesi ve iyilik coşkusuyla Salâmân'ın erkekliğini sihirle elinden alarak oğlunu Absâl'dan ayırmak istemesi.

Kesit 31a (1375-1388): Salâmân'ın yaptığı işlerden pişman olup Absâl ile beraber babasına geri dönmeye karar vermesi ve yola koyulması. Kesit 31b (1389-1396): Bir çocuğun babasına: "Helâl ve haram süt emmiş evlat kimdir" diye soru sorması ve babanın cevabı.

Kesit 32 (1397-1436): Âşıkların adadan ayrılıp denizi geçtikten sonra gönül açıcı bir yerde konaklamaları ve karanlık bir gecede Zengibâr Kavmi'nin kötöleri ile karşılaşp, Salâmân'ın onlarla vuruşarak savaşta tek başına kalması.

Kesit 33 (1437-1451): Salâmân'ın, Zengibâr Kavmi'nden kurtulmak için Allah'a dua etmesi.

Kesit 34 (1452-1471): Hz. Hızır'ın Salamân'ın imdadına yetişmesi ve onu düşmanlardan kurtarması.

Kesit 35a (1472-1503): Salâmân'ın Zengibâr Kalesi'ni yağmalayıp babasına dönmesi ve babasının ona hikmetli sözlerle nasihat etmesi. Kesit 35b (1504-1512): (Şairin kendi ağzından: Saltanatın temeli ve devletin binası olan dört unsur (hikmet, iffet, yiğitlik, cömertlik). Kesit 35c (1513-1521): Şairin, âşık olan kimsenin acınası ahvalini dile getirmesi.

Kesit 36 (1522-1527): Hikâyeye dönüş, Salâmân'ın babasının nasihatlerinden bunalıp Absâl ile çöle kaçarak canına kıymaya karar vermesi.

Kesit 37 (1528-1530): Salâmân'ın çölde yaktığı ateşe Absâl ile birlikte atlamak için kendini hazırlaması.

Kesit 38 (1559-1562): (Murabba ve Mesnevi başlığı içinde) Salâmân'ın Absâl'a sarılarak kendini ve onu ateşe atması.

Kesit 39 (1563-1569): Padişahın, oğlu için üzümlere ve kurtulması için Allah'a dua etmesi.

Kesit 40a (1569-1576): Allah'ın, padişahın duasını kabul etmesi üzerine ateşe Absâl'in yanıp Salâmân'ın kurtulması. Kesit 40b (1577-1586): Bir münafığın hırkasının üzerine kendi hırkasını sarıp ateşe atan bir mümin kişinin, kendi hırkasının yanmayıp münafığın hırkasının yanması hikâyesi. Kesit 40c (1587-1593): Anlatıcının muhtelif dertlerden ve bu dertlerin tezahüründen söz etmesi

Kesit 41a (1594-1625): Salâmân'ın Absâl'in ölümünden dolayı çektiği ızdırap.

Kesit 41b (1626-1645): Salâmân'ın Absâl'in ölümü üzerine ağlayarak mersiye

söylemesi. Kesit 41c (1646-1673): Salâmân'ın Absâl'i hatırlayarak feryat etmesi. Kesit 41ç (1674- 1678): Devesini kaybeden bir Arap'ın serzenişi. Kesit 41d (1679-1689): Anlatıcının sonraki kesite okuyucuyu hazırlaması.

Kesit 42 (1690-1700): Padişahın, Salâmân'ın içinde bulunduğu kederli durumu öğrenip bilginden yardım istemesi.

Kesit 43 (1701-1710): Bilgenin, Salâmân'ın güç durumdan kurtulması için ona yapması gerekenleri söylemesi

Kesit 44 (1711-1712): Salâmân'ın kendini bilgeye teslim etmesi.

Kesit 45 (1713-1733) : Bilginin Salâmân'ı manevî tedaviye başlaması (Absâl'in suretini yaratarak Salâmân'ı oyalarken bir yandan ona mana kadehinden şarap içirmesi, hikmet balıyla damağını tatlandırması, dünya işlerinin değersiz olduğunu anlatması, Salâmân'ı topraktan uzaklaştırıp ona feleklerden bahsetmesi).

Kesit 46 (1734-1743): Bilginin, Salâmân'a Zühre'yi tarif ederek anlatması.

Kesit 47 (1744): Salâmân'ın Zühre'ye meyletmesi.

Kesit 48 (1745-1747): Salâmân'ın, Zühre'ye meylini fark eden bilginin, bunu arttırma çabaları (Zühre'den bahsetmeye devam etmesi, Salâmân'ın gözüne sürme çekerek can nuru vermesi).

Kesit 49 (1751-1760): Salâmân'ın Zühre'ye âşık olması.

Kesit 50 (1754-1760): Anlatıcının padişahlık makamına layık olmak için gerekli vasıfları dile getirmesi.

Kesit 51 (1761-1765): Salâmân'ın Zühre sayesinde Absâl'i gönlünden temizleyerek feraha kavuşması.

Kesit 52 (1766-1774): Padişahın, devletin ileri gelenlerinin de olduğu bir mecliste tahtını Salâmân'a bırakması.

Kesit 53 (1775-1833): Padişahın, Salâmân'a öğütleri ve vasiyeti.

Kesit 54 (1834-1880): Anlatıcının, hikâyeden çıkarılması gereken manayı ve hisse dolu bu kıssanın özetini dile getirmesi.

Kesit 55 (1881-1895): Fahriyye.

Kesit 56 (1896-1903): Methiyye ve dua.

Vladimir Propp, Masalın Biçimbilimi adlı eserinde, "Kişilerin İşlevleri" başlığında sıraladığı otuz bir işlev sıralamıştır (Propp, 2024: 29-93). Yazar, işlev sözcüğünden eylem kesitlerini; yani eylemin soyut biçimlerini anlamaktadır (Ricoeur, 2007: 70). Mezkûr yazarın beyan ettiği işlevler ile Salâmân u Absâl mesnevisinin yukarıda verilen kesitlerindeki aşamalar nitelik açısından uyuşmaktadır.

Mesnevîde, Vladimir Propp'un (2024: 49-93) belirlediği 31 işlevin hangi yönlerden varlığının tespiti, çalışmanın sonunda elde edilecek veriler açısından önem arz etmektedir. Bu nedenle, söz konusu işlevlerin mesnevîdeki ilgili kesitlerle karşılaştırılması gerekmektedir. Bu amaçla aşağıdaki tablonun ilk sütununda Propp'un işlevleri madde madde sıralanmış, karşı sütunda ise

mesnevîde bu işlevlere uygun düşen kesitler gösterilmiş, mesnevîde bulunmayan işlevler ise “-” ile belirtilmiştir.

Giriş	Kesit 1-2
1. Aileden biri evden uzaklaşır	Kesit 21a
2. Kahraman bir yasakla karşılaşır	Kesit 15-16a
3. Yasak çiğnenir.	Kesit 20a
4. Saldırgan bilgi edinmeye çalışır.	-
5. Saldırgan kurbanıyla ilgili bilgi toplar.	-
6. Saldırgan kurbanını ya da servetini ele geçirmek için onu aldatmayı dener	Kesit 12a
7. Kurban aldanır ve böylece istemeyerek düşmanına yardım etmiş olur.	Kesit 13a
8. Saldırgan aileden birine zarar verir.	Kesit 13a-14b
9. Kötülüğün ya da eksikliğin haberi yayılır, bir dilek veya buyrukla kahramana başvurulur, kahraman gönderilir ya da gitmesine izin verilir.	Kesit 15-16a
10. Arayıcı kahraman eyleme geçmeye karar verir.	Kesit 20a
11. Kahraman evinden ayrılır.	Kesit 21a
12. Kahraman büyü bir nesneyi ya da yardımcıyı edinmesini sağlayan bir sınama, sorgulama vb. ile karşılaşır.	Kesit 32
13. Kahraman ileride kendisine bağışta bulunacak kişinin eylemlerine tepki gösterir.	Kesit 44 ⁸
14. Büyü nesne kahramana verilir.	Kesit 34, 45 ⁹
15. Kahraman aradığı nesnenin bulunduğu yere ulaştırılır, kendisine kılavuzluk edilir ya da yol	Kesit 23-28, 31a

⁸ 43. kesitte bilge vezir, hükümdara Salâmân'ın içinde bulunduğu zor durumdan kurtulması için ona çözüm önerileri mahiyetinde emirler vereceğini söyler. Bu kesit “başka istekler” (Propp, 2024: 182) işleviyle beraber Salâmân'ın kendisini bilgeye teslim emesiyle de “başka hizmetler, yerine getirilen istekler...” (Propp, 2024: 183) işlevleri ile paralellik göstermektedir.

⁹ Büyü nesnenin somut bir şey olma zorunluluğu yoktur. Muhtelif kişiler kendi rızaları ile kahramanın hizmetine girerler (Propp, 2024: 70). 34. kesitte Hz. Hızır'ın, Salâmân'ın Zengibâr Kavmi ile vuruşması sırasında yardıma koşması büyü nesne algısına uygun düşmektedir. Bazen de büyü nesne içilir ya da yenir (Propp, 2024: 70). 45. kesitte ise bilge vezirin Salâmân'ı manevi yönden tedavi amaçlı mana kadehinden şarap içirmesi ve hikmet balından damağanı çalması da büyü nesnenin kahramana verilmesi şeklinde yorumlanabilir. Müellifin mesnevinin sonunda kahramanın temsil ettiği sembolleri ve hikâyenin aslında bir seyr u sülûk yolcuğunu konu alması şeklinde açıklamaları, Salâmân'a sunulan şarap ve hikmet balının somuttan ziyade soyut anlam taşıdığı şeklinde düşünülebilir; ancak biçim olarak bakıldığında mezkûr nesnelere, Propp'un belirttiği gibi büyü nesnelere kabul edilebilir.

gösterilir.	
16. Kahraman ve saldırgan bir çatışmada karşı karşıya gelir.	Kesit 32, 38 ¹⁰
17. Kahraman özel bir işaret edinir.	-
18. Saldırgan yenik düşer.	Kesit 35a Kesit 40
19. Başlangıçtaki kötülük giderilir ya da eksiklik karşılanır.	Kesit 47
20. Kahraman geri döner.	Kesit 42 ¹¹
21. Kahraman izlenir.	-
22. Kahramanın yardımına koşulur.	Kesit 39
23. Kahraman kimliğini gizleyerek kendi ülkesine ya da başka bir ülkeye varır.	-
24. Düzmece bir kahraman asılsız savlar ileri sürer.	-
25. Kahramana güç bir iş önerilir.	Kesit 43 Kesit 44
26. Güç iş yerine getirilir.	Kesit 47-49, 51
27. Kahraman tanınır.	Kesit 52
28. Düzmece kahramanın, saldırganın ya da kötünün gerçek kimliği ortaya çıkar	-
29. Kahraman yeni bir görünüm kazanır.	Kesit 51
30. Düzmece kahraman ya da saldırgan cezalandırılır.	40
31. Kahraman evlenir ve tahta çıkar.	52

b. Sorunlar

Salâmân u Absal mesnevisi aşk, mücadele ve manevî dönüşüm ekseninde gelişen, derin anlamlar barındıran bir hikâyedir. Eserdeki anlatı, temel olarak sorunlar ve bu sorunların çözümü üzerine kurgulanmıştır. Her bir sorun, hikâyenin akışını belirleyen önemli bir yapı taşıdır ve anlatıya akıcılık kazandırır. Bu sorunlar, yalnızca olay örgüsünü ilerletmekle kalmaz; aynı

¹⁰ Mesnevide Absâl; beşerî, cinsî aşkı, Salâmân'ın nefsinin temsil etmektedir. Bu cihetten bakıldığında 38. kesitte Salâmân'ın Absâl'a sarılarak kendini ve Absâl'ı ateşe attığı sahnede saldırgan ile doğrudan bir mücadele söz konusu olmasa da Salâmân, nefsiyle; dolayısıyla Absâl ile karşı karşıya gelmektedir.

¹¹ 42. kesitte Salâmân'ın saraya geri döndüğünü belirten doğrudan bir beyit veya beyitler mesnevide mevcut değildir; ancak hükümdar babanın, oğlunun içinde bulunduğu duruma üzülmesi ve vezirinden yardım istemesinden kahramanın evine geri döndüğü anlaşılmaktadır.

zamanda karakterlerin psikolojik ve ahlaki gelişim süreçlerini de gözler önüne serer.

Hikâyenin başlangıcından sonuna kadar, kahramanlar çeşitli zorluklarla karşılaşır ve bu zorluklar aracılığıyla muhtelif çatışmalar işlenir. Sorunların çözüm süreçleri, karakterlerin içsel dünyalarındaki değişimleri yansıtırken okuyucuyu derinlemesine düşünmeye sevk eder. Özellikle, Salâmân ve Absâl arasındaki aşk ve bu aşkın çevresinde gelişen olaylar, mesnevinin dramatik yapısını güçlendiren ana unsurlardır.

Aşağıda, eserin yapısı çerçevesinde Salâmân u Absâl'da anlatıya yön veren sorunlar ve bu sorunların çözüm yolları kesitlerle birlikte sırasıyla ele alınmıştır. Bu çözüm süreçleri, eserin sadece bir aşk hikâyesi olmanın ötesine geçerek, insan doğasına, kader anlayışına ve manevî dönüşümlere dair derin anlamlar sunduğunu göstermektedir.

Sorun 1: Eşi olmayan bir pâdişahın bir erkek çocuğuna sahip olmak istemesi (Kesit 5a). Bu durum hikâyenin başlangıcıdır. Her şey padişahın baba olmak istemesiyle; yani Salâmân'ın doğumuyla başlar. Yalnız padişah evli değildir. Bunun üzerine padişah bilge kişiye akıl danışır. Bu durum bilge kişinin padişaha şehveti ve kadınları kötileyerek, onun kadın olmadan sihirle çocuk sahibi olmasını sağlamasıyla çözüme kavuşur (Kesit 7).

Sorun 2: Salâmân'ın dünyaya geldiğinde süt emme ihtiyacı için annesinin olmayışı (Kesit 9). Bilgenin sihriyle annesiz dünyaya gelen Salâmân'ın hayatta kalmak için anne sütüne ihtiyacı vardır. Bu sorun aynı kesitte, Absâl'in Salâmân'a sütanne olarak tayin edilmesi ile çözülür.

Sorun 3: Zamanla olgunlaşarak büyüyen Salâmân'a, Absâl'in âşık olması ve onu elde etme istemesi (Kesit 12a). Absâl, Salâmân'a âşık olmuştur fakat hikâyenin başında Salâmân'ın Absâl'a karşı aynı duyguyu beslediği söylenemez. Absâl'in Salâmân'ın dikkatini çekip, kendine âşık etme çabaları sonucu Salâmân'ın da Absâl'a meyletmesiyle sorun ortadan kalkar, Absâl amacında muvaffak olur (Kesit 13a).

Sorun 4: Bilgenin ve padişahın Salâmân'ın Absâl'a yakınlığından rahatsız olmaları ve bunun üzerine Salâmân'a öğütler vermeleri (Kesit 15, 16). Salâmân, bilge kişiye Absâl'a olan aşkı karşısında elinden birşey gelmediğini belirtir. Bu çaresizliğini babasına da anlatarak gönülsüz şekilde özür diler. Salâmân'ın özür dilemesiyle sorun geçici olarak çözüme kavuşur (Kesit 17).

Sorun 5: Salâmân ve Absâl'in kaçıp yola koyulduklarında aşılması güç, gökyüzüne merdiven gibi uzanan, yüksek bir dağ engelinin karşılıklarına çıkması (Kesit 22). İki sevgili aşk sarhoşluğunun etkisi ile elleri ve ayakları kan içinde olarak dağın zirvesine ulaşarak engeli aşarlar (Kesit 23).

Sorun 6: İki sevgilinin bir vadiye inip türlü gam ve dehşetle karşılaşmaları (Kesit 24). Birçok emek vererek vadiyi aşır kurtulurlar (Kesit 25).

Sorun 7: İki sevgilinin karşılıklarına vahşi timsahlarla dolu okyanusun çıkması (Kesit 26). Salâmân'ın deniz kenarında bulduğu bir kayıkla denizi geçip cennet gibi bir adaya ayak basmalarıyla bu sorun çözüme kavuşur (Kesit 28).

Sorun 8: Padişah, oğlunun Absâl ile olan ilişkini kıskanır. İleride tahtını tacını bırakacağı oğlunun hükümdarlık arzusundan uzak şekilde, Absâl ile gece gündüz işret ettiğini sihirli aynasından gören padişahın içine bu durum dert olur. Bunun üzerine padişah, Salâmân'ın Absâl'a yakınlaşmasına engel olmak için Salâmân'ın erkekliğini sihirle ondan alır (Kesit 30). Salâmân, yaptığı işlerden pişman olup babasına geri dönmek üzere yola çıkar fakat babasının yanına henüz dönmemiştir. Böylelikle bu sorun, kısmî olarak çözülür (Kesit 31a).

Sorun 9: Salâmân'ın yolda Zengibâr kavmi ile karşılaşması ve bu kavim ile savaşa girmesi (Kesit 32). Salâmân bu durumdan kurtulmak için Allah'a dua eder. Allah'ın, Salâmân'ın duasını kabul etmesiyle Hızır Salâmân'a yardıma gelir. Salâmân'ın Zengibar Kalesi'ni yağmalayarak sonuçlanan zaferiyle sorun çözülür (Kesit 34).

Sorun 10: Padişahın nasihatlarından Salâmân'ın tekrar bunalması (Kesit 36). Babasının yanına geri dönen Salâmân, daha önceki kısımlarda olduğu gibi, babasının Absâl'dan uzak durması üzerine verdiği öğütlerden mütessir olarak Absâl ile tekrar kaçmaya karar verir. Ölmeyi, mutsuz yaşamaya tercih eder. Cefasını sonlandırmak için çölde yaktığı ateşe Absâl'a sarılarak hem kendini hem Absâl'i atmasıyla Salâmân açısından sorun ortadan kalkar (Kesit 38).

Sorun 11: Padişahın Salâmân'ın ateşe atılmasından duyduğu üzüntü (Kesit 39). Padişahın Allah'a Hz. İbrahim'i ateşten kurtardığı gibi oğlunun ateşten kurtulması için dua etmesi üzerine Absâl'ın ateşte yanarak ölüp, Salâmân'ın sağ çıkmasıyla sorun çözüme kavuşur (Kesit 40a).

Sorun 12: Salâmân'ın Absâl'in ölümüne karşı duyduğu büyük üzüntü ve bu üzüntüden dolayı Absâl'a mersiyeler söyleyerek perişan olması (Kesit 41a, b, c). Padişahın bilge kişiden oğlunun bu durumunun son bulması için yardım ister. Bilge vezir kendi yöntemleri ile Salâmân'ı manevî tedaviye başlar, ona Zühre'yi anlatır. Salâmân'ın Zühre'ye âşık olmasıyla sorun ortadan kalkar (Kesit 45, 46, 47, 48, 49 ,50).

c. Mekân¹²

Mesnevîde olayların gerçekleştiği mekânlar sık sık değişmektedir. Olayların geçtiği fiziki bir alan olmanın ötesinde, kahramanların duygu durumlarını, çatışmalarını ve dönüşümlerini yansıtan sembolik bir unsur olarak önemli bir yer tutar. Kahramanların hikâyesini şekillendiren ve okuyucunun anlatının derinliklerini kavramasını sağlayan bir unsur olarak öne çıkar. Hikâye

¹² Yapılan bu tasnifte Erdoğan Uludağ'ın (2013: 89-90) tasnifinden de istifade edilmiştir

boyunca farklı mekânlar, olayların akışına bağlı olarak olumlu, olumsuz ya da çift yönlü; muayyen ve meçhul olarak şekillenmektedir.

Mesnevinin geçtiği mekânlar sadece birer coğrafi unsur değil aynı zamanda karakterlerin iç dünyalarını, toplumsal değerleri ve otoriteyle olan ilişkilerini yansıtan semboller olarak kurgulanmıştır. Yunan Ülkesi gibi kahramanların huzur bulduğu, mutluluk dolu mekânlar olumlu bir algı yaratırken; dağ, karanlık vadi veya çöl gibi engeller ve çatışmalarla özdeşleşen mekânlar, kahramanların mücadele ettiği zorlukların birer yansımasıdır. Bununla birlikte Zengîbâr Kalesi veya gönül açıcı bir yer gibi mekânlar, hem olumlu hem olumsuz yönleriyle hikâyenin farklı dinamiklerini barındırır.

Yunan Ülkesi: Mesnevide asıl hikâye Yunan ülkesinin tasviri ile başlar. Bu ülke dünyanın yüz suyudur. Her tarafı bağlık ve şehirden ibarettir. Çamuru hikmet suyu ile yoğrulmuş, gülleri kokusunu misk ve anberden almıştır:

Hâk-i yûnân k'âb-ı rûy-ı dehrdür
Kûh u deşti cümle bâg u şehrdür

Âb-ı hikmetle muhammerdür gili
Müşk ü 'anberden mu'attardur güli (b. 355, 356)

Yunan ülkesi Salâmân'ın doğduğu, padişahın ve bilge kişinin yaşadığı topraktır. Başkahraman Salâmân burada doğduğu gibi yine bu ülkede büyüüp delikanlılık çağına ulaşır. Salâmân için mutlu anların olduğu, başlangıçta kederden uzak yaşadığı bir diyardır.

Saray: Yunan ülkesinde devletin merkezidir. Padişah burada ikamet eder. Salâmân bu sarayda dünyaya gelir. Yunan ülkesi sınırı içinde inşa edilmiş saray, Salâmân'ın Absâl ile ilk karşılaştığı yer açısından önemlidir. Hikâyenin genişlemesini sağlayan olaylar zincirinin ilk halkları burada tezâhür eder. Hikâyenin başında, Salâmân'ın doğup, büyüüp, olgunlaştıktan sonra dostları ile işret meclisi yeri olarak bahsedildiği beyit şöyledir:

Bâm-ı kasr üzre salâmân-ı selim
'Ayş edüp ahbâb ile ol şeb delim (b. 925)

Salâmân'ın odası: Başkahraman Salâmân'ın şahsî odası hikâyede önemli bir yer tutar. Bu oda, Salâmân ve sütanesi Absâl arasındaki ilişkinin ilk yakın temaslarının gerçekleştiği yerdir. Hikâyede bu iki kahramanın ilişkisini şekillendiren ilk eylemler, bu özel mekânda gerçekleşir. Absâl, bir gece Salâmân'ın bir dostları ile işrette olduğunda, onunla yakınlaşma fırsatı bulur. Sessizce Salâmân'ın odasına girerek ona yaklaşır. Salâmân da bu odada Absâl

ile fiziksel anlamda ilk yakın temasını kurar. Bu oda, onların arasındaki bağın gelişimine ev sahipliği yaparak hikâyenin seyrinde önemli bir yer tutar.

Gör-di kim absâl fırsat verdi el
Pây edüp farkını göster-di ‘amel

Buluban düz-dâne ser-vaktına yol
Sür-di rûyın pâyına rindâne ol

Şeh salâmân oluban âgâh-ı râz
Merhamet destin ana kıldı dırâz (b. 929, 930, 935)

Dağ: Dağ, Salâmân ve Absâl’in ilişkisine karşı çıkan güçlerin, özellikle padişahın ve hikâyede akıl ve bilgeliği temsil eden bilge kişinin oluşturduğu baskının bir yansımasıdır. Padişah, oğlunun Absâl ile olan yakınlığını onaylamaz; oğlunu bu ilişkiden uzaklaştırmaya çalışır ve bu amaçla çeşitli telkinlerde bulunur. Ancak Salâmân bu telkinleri dikkate almaz ve Absâl ile birlikte tüm baskılara karşı koyarak kaçmaya karar verir. İki sevgili yola koyulduklarında, yollarına çıkan ilk engel, feleğe merdiven gibi uzanan, geçit vermez yapısıyla onları durduran bir dağ olur.

Yolları bir kûha erdi nâgehân
Kim felek evcine olmuş nerd-bân

Başı üzre hayme-i ebr-i siyâh
Perçem-i ejder-durur yâ şeb-külâh

Her kim evcine ‘urûc etmek diler
Mâr-mânend ede karnın pâ meger (b. 1152, 1155, 1157)

Dağın burada yalnızca fiziksel bir engel olmayıp aynı zamanda babanın otoritesini, baskısını ve iki sevgilinin üzerinde hissettiği sınırlamaları temsil ettiğini söylemek mümkündür. Hikâye açısından bu dağ, padişahla özdeşleşmiş bir nesne olarak düşünülebilir. Dağın heybeti ve ulaşılması güç zirvesi, padişahın oğlunun hayatında dikte ettiği kuralları ve ona olan hâkimiyetini sembolize eder. Salâmân’ın Absâl’a duyduğu derin sevgi uğruna bu engele rağmen ilerlemek istemesi onun, babasının tüm uyarılarına meydan okuyarak karşı çıkmasını temsil eder.¹³

¹³ Ayrıntılı bilgi için bk: “Oedipus Kompleksi Bağlamında Lami’î’nin Salâmân u Absâl Mesnevisi” (Kayaokay, 2018).

Mâ-hasal ol iki yâr-ı ser-firâz
Kıldılar pervâz ana pür-sûz u sâz

Her biri ışkıyla idi şöyle mest
Erseler derlerdi kûh-ı kâfa pest (b.1159, 1161)

Dar ve karanlık vadi: İki sevgilinin dağ engelini hayli çaba sarfederek aştıktan sonra ulaştıkları mekândır. Bu yer dar, karanlık, otları öldürücü ve zehirlidir. İki sevgili bu vadi engelini de dağ engelinde olduğu gibi zorlu bir şekilde aşıp okyanusa ulaşırlar.

Erdiler bir teng ü muzlim vâdiye
Görse dehşet ede gûl-ı bâdiye

Otları dârû-yı merg ü sûy-sem
Uramaz bir lahza efî anda dem (b.1174-78)

Bir Köşe: Sevgililerin karanlık vadi engellerini aştıktan sonra sakin bir köşe bulup, meclis kurdukları mekândır. Hikâyede yalnızca bir beyitte geçmektedir.

Oldular cây-ı gamdan çün halâs
Etdiler bir gûşe bulup bezm-i hâs (b. 1182)

Sonu Görünmeyen Bir Derya (Hint Okyanusu): İki sevgilinin vadi engelinden sonra karşılaştıkları bu okyanus ucu bucağı olmayan, köpük köpük dalga saçan, deve hörgücü gibi göğe yükselen bir engeldir:

Yok kenâr u hadd-i muhîr çarh-var
Tal'atı hürşid-âyîn mevc-dâr

Der gören emvâcın anun kef-nisâr
Mest-i üstürler-durur olmuş katar

Kûh-veş kûhânı urmuş çarha dest
Eylemiş kahrı zemîn pîlini pest (b. 1190, 1192, 1193)

Salâmân bir kayık keşfeder ve Absâl ile beraber bu zorlu deryanın diğer kıyısına geçip adaya ulaşılmalarıyla bu engel de aşılır.

Ada: İki sevgili, zorlu okyanus yolculuklarının ardından gönül çekici bir adaya varırlar. Bu ada her yönüyle cennet gibidir. Akarsularla, ağaçlarla kaplı, muhtelif meyvelerle dolu bu ada, Salâmân ve Absâl'a huzur veren bir yerdir.

Gördiler âhir ırakdan bir sevâd
Cennet-i 'ulyâ gibi hurrem-nihâd

Rûdlardan cûş edüp âb-ı revân
Savt-ı dil-cû birle eyler hoş terân (b. 1222, 1230)

Ada, Salâmân'ın ilk kaçıışındaki sığındığı, güvenli olan son mekândır. Büyülü eşiği çağrıştıran zorlu okyanus yolcuğundan sonra varılan bu yer, "balina karnı" sembolü olarak tezâhür etmektedir. "Büyülü eşikten geçişin bir yeniden doğum alanına geçme olduğu fikri, dünyanın her yerinde rahim imgesi olan balina karnıyla simgelenmiştir." (Campbell, 2010: 110) . Bu cihetten bu tür mekânların, kahramanın "yeniden doğduğu, olgunlaştığı, dönüştüğü yerleri simgelemektedir" (Topçu Ünsal ve İnal, 2023: 119).

Gönül açıcı bir yer: Salâmân'ın adada Absâl ile hoş vakit geçirdiğini gören padişahın, sihir ile oğlunun erkekliğini elinden alması sonucu Salâmân (Kesit 30), boyun eğerek Yunan toprağına; babasının yanına dönmeye karar verir. Gönül hoş eden bu yer, eve dönüş yolcuğuna başlayan Salâmân'ın Absâl ile babasının gönderdiği kölelerle birlikte konakladığı ve Zengibâr Kavmi'nin askerleriyle karşılaştığı yerdir.

Zengibâr Kalesi: Zengibâr Kavmi'nin askerlerinin bulunduğu mekândır. Salâmân'ın Zengiler tarafından saldırıya uğraması ve Hz. Hızır'ın yardımı ile Zengibâr askerlerini mağlup edip, yağmaladığı mekândır.

Çöl: Hikâyede Salâmân'ın ikinci kaçıışında (Kesit 36) bahsi geçen yerdir. Babası ile Absâl arasında çıkmaza giren Salâmân, çözümü, intihar etmek için, Absâl ile çöle kaçmakta bulur (Kesit 37a). Babasının duası sayesinde Salâmân ateşten yanmadan kurtulur.

Şehir meydanı: Padişah, ülkenin ileri gelenlerinden oluşan bir meclis kurar ve tacını, tahtını oğlu Salâmân'a bıraktığını şehir meydanında duyurur. Olaylar zincirinin; dolayısıyla hikâyenin son bulduğu mekândır.

Mesnevide Yunan ülkesi (Hâk-i Yûnân) ve dâhil ettikleri coğrafi açıdan konumlandırılacak mekânların olduğu gibi belirlenemeyen mekânlar da vardır. Bununla birlikte mesnevinin başkahramanı Salâmân açısından mekânlar olumlu, olumsuz ve hem olumlu hem olumsuz şekilde yer almaktadır. Mesnevide adı geçen mekânların olumlu/olumsuz ve belirli/belirsiz şekilde tasnifi, aşağıdaki tabloda verilmiştir.

	Muayyen Mekânlar	Meçhul Mekânlar
Olumlu Mekânlar	Salâmân'ın odası,	Bir köşe, Ada, Şehir meydanı
Olumsuz Mekânlar	Sonu görünmeyen bir derya (Hint Okyanusu)	Dağ, Dar ve karanlık vadi, Çöl
Olumlu/Olumsuz Mekânlar	Yunan Ülkesi, Saray,	Gönül açıcı bir yer, Zengibâr Kalesi

ç. Zaman

Salâmân u Absâl'in geçtiği zamanı tam olarak belirlemek oldukça güçtür. Bu belirsizlik, eserin olay örgüsünün tarihi gerçeklikten ziyade evrensel ve alegorik bir yaklaşımla ele alınmasından kaynaklanmaktadır. Mesnevide, belirli bir tarih veya yer belirtilmediği için hikâye, okura kurgusal bir zamandan anlatım sunar. Bu tür bir kurgu, okuyucuların metni farklı dönemlerde, değişik bağlamlarda anlamlandırmasına ve kendi çağlarına göre yorumlamasına olanak tanır.

Eserin tarihsel bir döneme işaret etmiyor oluşu yazarın felsefi ve tasavvufi bir tema üzerinde durduğunu, zamanın ve mekânın sınırlarını aşarak insana dair evrensel konuları işlemeyi amaçladığını düşündürmektedir. Bu nedenle, Salâmân u Absâl'daki olayların belirli bir tarihsel dönemde geçtiğini söylemek güçtür; ancak eserin evrensel bir mesaj vermek amacıyla tarihî açıdan belirsiz bir zaman kurgusunda inşa edildiği ifade edilebilir.

Mesnevide zaman, olay örgüsü ve süre açısından incelendiğinde üç zaman dili görülebilir.¹⁴

Birinci zaman dilimi: Hikâyede Yunan memleketinin padişahının çocuk sahibi olmak istemesi üzerine bilge kişinin sihirle padişahın çocuk sahibi olmasını sağlamasıyla Salâmân'ın doğmasına kadarki zaman dilimidir ki bunun dokuz aylık bir süreç olduğunu söylemek mümkündür.

İkinci zaman dilimi: Salâmân'ın genç bir delikanlı olmasıyla Absâl'in ona, onun da Absâl'a âşık olması ve birlikte ülkeden kaçmalarıyla sırasıyla karşılaştıkları dağ, vadi, okyanus Zengibâr askerleri gibi engelleri aşmaları, nihayetinde Salâmân'ın babasının yanına dönmesini kapsayan süreçtir.

Üçüncü zaman dilimi: Bu son zaman dilimi de Salâmân'ın Absâl ile tekrar kaçması ve ateşe atlayarak intihar etmeleri, Absâl'in ateşte yanarak ölüp Salâmân'ın kurtulması, Salâmân'ın tekrar babasının yanına dönmesi, Absâl'in ölümüyle gönlündeki kederi bilge kişinin yardımı ile atması, bilge kişinin

¹⁴ Yapılan bu tasnifte Erdoğan Uludağ'ın (2013: 88) tasnifinden de istifade edilmiştir.

çabaları ile Zühre'ye âşık olması, sonunda babasının tacını ve tahtını devralması olaylarını ihtiva etmektedir.

Hikâyedeki olaylar belirli bir düzen içinde verildiğinden zaman normal seyrinde ilerlemektedir. Olaylar iç içe girift olarak değil okuyucu tarafından rahat, kolay anlaşılacak şekilde planlanmıştır. Bundan dolayı hikâyenin başkahramanı Salâmân'ın doğumundan tahta oturana kadarki geçen zamanın kronolojik ilerlediği görülmektedir.

Hikâyede zaman, bir başka yönden mesnevinin yazılma zamanı, gerçek zaman; yani anlatıcının yaşadığı dönem ve geçmiş ya da muhayyel zaman (Bayram, 2016: 333) olarak iki şekilde değerlendirilebilir.

Mesnevinin bölümlerinden olan besmele, dua, tevhid, münacaat, naat, padişaha övgü, sebep-i tahrir, genç şehzade övgüsü ve eserin sonundaki kahramanların tasavvufi sembollerinin açıklandığı özet mahiyetindeki kısım fahriye bölümleri, anlatıcının yaşadığı gerçek zamana işaret etmektedir. Mesnevinin bazı kısımlarında ise anlatıcının araya girip kendi ağzından beyitler söylemesi de (Kesit 40c, 41d) aynı zamanı ifade etmektedir.

Asıl hikâyenin başladığı âgâz-ı destan ile diğer bölümler, geçmiş zaman olarak değerlendirilmelidir. Bu bölümlerdeki olaylar gerçek zamanda değil müellif tarafından kurgulanan bir zamanda tezâhür etmektedir.

d. Eylem Alanları (İşlevlerin Kişiler Arasındaki Dağılımı)

Propp, "İşlevlerin Kişiler Arasındaki Dağılımı" başlığında olağanüstü masalarda rastlanan belirgin tipleri tespit etmiştir. Bunların her birinin masalın olay örgüsünde belirli işlev alanlarına sahip olduğunu vurgulayan Propp, tespit ettiği yedi tipi, yedi eylem alanı ile ilişkilendirmiştir:

- Saldırganın eylem alanı
- Bağışçının ya da sağlayıcının eylem alanı
- Yardımcının eylem alanı
- Prenses (aranan kişinin) ve babasının eylem alanı
- Gönderenin eylem alanı
- Kahramanın eylem alanı
- Düzmece kahramanın eylem alanı (Propp, 2024: 111-112)

Çalışmanın bu kısmında Salâmân ve Absâl'da eylem alanları, Propp'un yukarıda belirlediği başlıklara göre çözümlenmeye çalışılacaktır.

Saldırganın eylem alanı

Saldırganın eylem alanı, Salâmân delikanlılık çağına gelince onu muhtelif hilelerle kendisine âşık ederek, babası ile arasının açılmasına sebep olan Absâl tarafından temsil edildiği söylenebilir.

Hikâyenin Salâmân'ın eve dönmesinden hemen öce karşılaştığı, Hz. Hızır'ın yardımı ile üstesinden geldiği Zengibâr askerlerini de bu kategoride göstermek mümkündür.

Farklı bir bakış açısıyla da Salâmân ve Absâl'in ilk kaçışlarında sığındıkları adada hükümdar baba, oğlunun Absâl ile mutlu olduğunu görür ve bu durumdan hoşlanmaz, oğlunun erkekliğini alarak Absâl'dan soğutmasıyla bu alana hükümdarın da uyduğu düşünülebilir. Ancak Propp'un belirttiği (2024: 111) "Kötülük, çatışma ve kahramana karşı sürdürülen öbür kavga biçimleri" işlevlerine istinaden hükümdar babayı bu kategoriye almak uygun düşmemektedir.

Bağışçının eylem alanı

Kahramana büyü nesnenin aktarılmasının hazırlanması ve büyü nesnenin kahramana sunulmasını kapsayan (Propp, 2024: 111) bağışçının eylem alanına bilge vezir (hakim) uygun düşmektedir. Absâl'in ateşe yanarak ölmesi sonucu perişan olan Salâmân'a mana kadehinden şarap içirip, hikmet balıyla damağını tatlandırarak onu manevi yönden tedaviye başlamasıyla bağışçı olarak algılamak mümkündür.

Yardımcının eylem alanı

Kahramanın yer değiştirmesi, eksikliğin ya da kötülüğün ortadan kaldırılması, izle(n)me sürecinde sağlanan destek, güç işlerin yerine getirilmesi ve kahramanın biçim değiştirmesi gibi işlevlerde yer alıp kritik bir role sahip olan yardımcı, Salâmân u Absâl mesnevisinde bilge vezir; hakimdir. Salâmân'ın zor zamanlarında ona yardım göndermesi, ateşe atladığında Allah'a dua ederek onu ölümden kurtarmasıyla hükümdar bu kategoriye uygundur. Ayrıca Salâmân'ın Absâl'in ölümünden sonra vicdan azabından zayıf düştüğü zamanlarda yardımına bilge vezirin koşarak onu manevi yönden tedavi etmesi, Absâl'i gönlünden atması ve Zühre'ye meyletmesini sağlamasıyla da yardımcı rolünü üstlenmektedir.

Prenses (aranan kişi) ve babasının eylem alanı

Mesnevîde aranan obje Zühre'dir. Hikâyenin başında Salâmân, Absâl uğruna birçok engelle karşılaşır, mücadele eder. Bütün engellere rağmen Absâl'dan vazgeçemez. Absâl'a karşı beslediği aşkın gerçek aşk olduğunu sanmaktadır. Absâl'in ölümünden sonra bir süre kederlenip onun ardından mersiyeler söyler. Hiçbir şartta Absâl'dan vazgeçmeyen Salâmân'ın ateşten yanmadan kurtulup, saraya geri döndüğünde bilge vezirin kendisini manevî tedavi etme teklifini kabul eder ve kendini ona teslim eder. Burada Salâmân'ın beşerî aşktan uzaklaşmaya başladığının izlerini görmek mümkündür. Sonunda da yine bilge vezirin aracılığı ile Zühre'yi tanır ve ona âşık olarak Absâl'i gönlünden çıkarır.

Gönderenin eylem alanı

Hikâyede başkahraman Salâmân'ı doğrudan gönderen rolünü üstlenen görülmemektedir. Ancak Absâl ile olan ilişkisini onaylamayıp, karşı çıkan hükümdar babası ve bilge vezir dolaylı yoldan da olsa Salâmân'ın Absâl ile

kaçmasında rol oynarlar. Bu cihetten gönderenin eylem alanı, hükümdar ve vezir tarafından temsil edildiği söylenebilir.

Kahramanın eylem alanı

Hikâyenin başkahramanı Salâmân'dır. Bilge kişinin sihri sayesinde annesiz dünyaya gelir. Kendisine sütannelik yapan Absâl'in çabaları sonucu ona âşık olur. Absâl ile olan ilişkisine karşı çıkan babasının karşı çıkmalarına dayanamayarak Absâl ile kaçıp muhtelif badireler atlatır. Salâmân'ın Absâl'a olan aşkı; cinsî, beşerî aşktır. Absâl'da beşerî aşkı tanıyıp, tecrübe eden kahraman, hikâyenin sonunda Zühre'ye (ilahî aşk) âşık olarak hakikî aşka kavuşur.

Mesnevinin bütün olay örgüsü Salâmân'ın etrafında gelişir. Propp'un işlevsel çözümlemesine göre değerlendirildiğinde Salâmân, arayışa çıkma, bağışçının isteklerine tepki ve evlenme gibi işlevlerle kahramanın eylem alanına uyum sağlamaktadır. Onun eylemleri anlatının yönünü belirlerken karşılaştığı engeller ve bu engelleri aşma biçimi, anlatının işlevsel yapı taşlarını oluşturur. Dolayısıyla Salâmân, yalnızca olayların merkezinde yer alan bir figür değil aynı zamanda anlatının ilerleyişini mümkün kılan eylem taşıyıcısıdır.

Düzmece kahramanın eylem alanı

Absâl, mesnevide her ne kadar Salâmân'ı baştan çıkararak ve olayları başlatan figür olarak düzmece kahraman izlenimi verse de Propp'un tanımladığı "Arayış amacıyla gidiş, bağışçının isteklerine karşı gösterilen ve her zaman olumsuz tepkiyi, özgül bir davranış olarak da asılsız savları" kapsayan işlevlerle tam olarak örtüşmez. Dolayısıyla mesnevide düzmece kahramana rastlanmamıştır.

e. Salâmân u Absâl'da Aranılan Objeler

Mesnevide aranılan objeler kişilere ve olayların gelişimine göre farklılıklar göstermektedir. Hikâyenin başında Salâmân için aranılan obje Absâl'dır. Salâmân'ın olgunlaşmasından Absâl'in ateşte yanarak ölmesine kadar olan süreçte Absâl, Salâmân için aranılan objeyi temsil etmektedir.

Absâl'in ölümünden sonra bilgenin telkinleri ve aracılığıyla Salâmân için aranılan obje Zühre olur. Zühre'nin mesnevinin sonunda müellif tarafından ilahî aşkı temsil ettiği belirtilmiştir. Salâmân için aranılan obje hikâyenin başında Absâl (beşerî aşk) iken sonunda Zühre; yani ilahî aşk olarak görülmektedir.

Absâl için aranılan obje Salâmân'dır. Şehzadenin doğup, büyüüp, delikanlılık çağına gelmesiyle ona âşık olur. Türlü işvelerle Salâmân'ın dikkatini çekmeye çalışır ve amacına ulaşır. Salâmân ile ikinci kez kaçıp ateşe atlamaları sonucu yanarak hayatını kaybeder.

Padişah ve vezir için aranılan obje yine Salâmân'dır. Yunan diyarının kudretli padişahı, kendisinin bir halefe ihtiyacı olduğunu fark eder. Bilge vezirinin yardımcılarıyla erkek çocuğu sahibi olur fakat beklemediği olaylar tezâhür eder. Salâmân büyüüp, olgunlaştığında Absâl'a âşık olur ve onunla kaçır.

Babasının isteklerine aldırış etmez. Salâmân, hikâye sonunda Absâl'in ölümü ile babasının yanına son kez geri döner. Padişah, oğlunu geri kazanarak muradına erer.

f. Salâmân u Absâl'da Şahıslar¹⁵

Salâmân

Yunan ülkesinin padişahının tek oğlu, varisidir. Sihir yoluyla annesiz dünyaya gelmiştir. 14 yaşına geldiğinde yakışıklılığı, cömertliği, silah kullanmada ve söz söylemede mahirliği ile meşhur olur. Kendisine sütannelik yapan Absâl'a âşık olur. Absâl ile ilişkisine onay vermeyen babasını karşısına alarak iki defa Absâl ile ülkeden kaçır. Sonunda babasının baskılarına dayanamayıp Absâl ile beraber ateşe atlayarak intihar eder. Ateşte Absâl hayatını kaybeder fakat babasının duası sayesinde Salâmân kurtulur. Absâl'in üzüntüsü ve hayali ile yaşar. Bilginin Salâmân'ı manevî yönden tedavi etmesi ve kendisine Zühre'yi göstermesi üzerine Salâmân, Zühre'ye âşık olarak gerçek aşkla tanışır, Absâl'i gönlünden çıkarır.

Absâl

Salâmân'ın sütannesidir. on altı yaşında Salâmân'ın hem sütanesi hem dadısı olmuştur. Genç, cazibeli, güzel bir kadındır. Salâmân erginlik çağına gelince Absâl, ona âşık olur, Salâmân'ı elde etmek için muhtelif hilelere başvurur. Uğraşları sonuç vererek Salâmân'ı kendine âşık eder; yani Salâmân'ın hem sütanesi hem de sevgilisi olmuştur. Hükümdarın bu ilişkiye onay vermemesinden dolayı ülkeden kaçarlar. Salâmân Absâl ile babasının arasında kalmaktan daralıp Absâl'i ve kendisini ateşe atar. Absâl ateşte yanarak ölür.

Mesnevide Absâl, Salâmân'ı emziren, büyüten bir figür olmakla birlikte Salâmân'ı baştan çıkararak başına türlü belaların gelmesine, hükümdar babası ile aralarının açılmasına yol açan kişidir. Erkeğin yetişmesi için varlığına ihtiyaç duyulmasının yanında erkek egemen bir toplumda tüm kötülüklerin de kaynağı olarak yer almaktadır (Tezcan, 2016: 235).

Hükümdar

Yunan toprağının maliki, Salâmân'ın babasıdır. Mülkünü bırakacağı bir evlat sahibi olmak ister. Evlenmeden bilge vezirinin sihri ile Salâmân doğar. Salâmân ile Absâl arasında engellerden biri olarak yer yer görülür. Oğlunun yanında bulunmasını ve sözünden çıkmamasını ister. Absâl'in ölümü üzerine oğluna kavuşur.

Bilge kişi, Vezir (Hakîm)

¹⁵ Bu başlığın teşkilinde tarafımızca yapılan ilavelerle birlikte Uludağ'ın (2013: 93) çalışmasındaki veriler dikkate alınmıştır. Ayrıca mezkûr yazar tarafından mesnevideki tipler ve kişiliklere yönelik müstakil bir çalışma da kaleme alınmıştır, bk: (Uludağ, 2019: 429-467).

Hükümdarın veziridir. Hükümdar müşkül konularda onun aklına danışır. Sihir yapma gibi doğüstü yetenekleri vardır. Salâmân'ın dünyaya gelmesinde önemli rolü oynar. Hem hükümdarın hem Salâmân'ın zor zamanlarında yanlarında olur.

Zühre

İlahî aşkın sembolü olarak hikâyede yer alır. Mesnevinin sonunda Salâmân Zühre'ye âşık olur. Beşerî aşktan ilahî aşka giden yolda Zühre, son limandır. Zühre'nin adının geçmesi ile Salâmân'ın değişmeşe başlaması dikkat çekicidir. Zühre (Venüs), aslında yeniden doğuşu simgelemektedir (Kılıç, 2018: 163). Salâmân, Zühre'ye âşık olduktan sonra Absâl'in ölümü üzerine duyduğu acıdan kurtularak âdeta yeniden doğmuş gibi olur. Bunun sonucunda babasının dilediği şekilde onun tahtını devralır.

Hızır

Mesnevide sadece bir yerde, Zengîbâr kavminin askerlerinin Salâmân'a saldırması bölümünde ortaya çıkar. Salâmân'ın duası sonucu Allah tarafından Salâmân'a yardım etmesi için gönderilir. Salâmân ile birlikte Zengîbâr askerlerine karşı mücadele ederek onlara galebe çalar.

Zengîbâr Kavmi

Korkunç görünümlü, insan yiyen, yamyam gibi insanların olduğu kavimdir. Salâmân'ın, babasının yanına dönmek üzere yola çıkıp ferah bir yerde konakladığı bölümde Zengîbâr Kalesi'nden çıkarak Salâmân'a karşı cephe alırlar. Hz. Hızır'ın yardımı ile Salâmân'a yenilirler.

SONUÇ

Biçimbilimsel metodun uygulanmasıyla Propp'un belirlediği 31 işlevin 24'ü Salâmân u Absâl mesnevisinde tespit edilmiştir; bu da %77,4 oranına tekabül etmektedir. Mesnevideki bazı kesitlerin birden fazla işlevle uyum sağlamakla beraber Propp'un izlediği sırayla farklılık gösterdiği görülmektedir.

Salâmân u Absâl mesnevisi üzerine yapılan bu çalışmadan elde edilen veriler, mezkûr yönteme yanıt verdiğini göstermektedir. Unutulmamalıdır ki her metin vuku bulunduğu kültür ortamından izler taşır. Ait olduğu kültürün muhtelif unsurları ve dokusuyla bütünleşir. Vladimir Propp, biçimbilimsel yöntemi Rus masalları üzerinde uygulamıştır. Bu cihetten Lâmiî Çelebi'nin Molla Câmî'den tercüme yoluyla, ilaveler de yapıp, kaleme aldığı Salâmân u Absâl hikâyesinin, Propp'un Rus masalları üzerine uyguladığı metot ile birebir uyuşması beklenemez. Çalışmamızda görüldüğü üzere, özellikle anlatı birimlerinde ve eylem alanlarında, tahkiye esasına dayalı bir mesnevi olan Salâmân u Absâl hikâyesi, Propp'un biçimbilimsel yöntemine nicelik açısından ziyade nitelik olarak tepki verdiği tespit edilmiştir.

Sonuç olarak bu çalışmada elde edilen bulgular, biçimbilimsel yöntemin klasik Türk edebiyatı eserlerine uygulanabilirliğini ve metin çözümlemeleri üzerindeki

etkisini göstermektedir. Salâmân u Absâl mesnevisi örneği üzerinden yapılan bu çözümleme, Propp'un Rus masallarına dair geliştirdiği teorilerin, Türk edebiyatına uyarlanabilirliğini sorgulamış ve eserin yapısal çözümlemesi bakımından önemli sonuçlar ortaya koymuştur.

Edebiyatın, kültürel bağlam ve dilsel öğelerle şekillenen bir yapısı olduğu göz önünde bulundurularak biçimbilimsel yöntemlerin farklı edebî türler ve kültürel metinler üzerinde nasıl farklı yapılar oluşturabileceği konusunda daha ayrıntılı çalışmalar yapılabilir. Bu tür incelemeler, metinlerin kültürel ve dilsel özelliklerini derinlemesine analiz ederek biçimbilimsel yaklaşımların her kültür ve edebî gelenek için nasıl özelleştirilebileceğine dair yeni perspektifler sunabilir. Ayrıca bu çalışmalar, biçimbilimsel çözümlemelerin metnin anlamına, yapısal özelliklerine ve kültürel kodlarına nasıl etki ettiğini ortaya koyarak daha geniş bir edebî anlayışa katkıda bulunabilir.

Kaynakça

ABALI, İsmail (2013). Yapısal Folklor Kuramı Bağlamında Bir Masal İncelemesi Örneği. *İdil Dergisi*, Cilt: 2, Sayı:10, s.s. 26-40.

AKARSLAN, Turgay (2015). Vladimir Propp'un Biçimbilimsel Yaklaşımı Çerçevesinde "El Bilmez Alelacaip Oyunu Masalı" Üzerine Bir İnceleme. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 10, Sayı:1, s.s. 283-300.

AKTAŞ, Şerif (1991). *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*, Ankara: Akçağ Yayınları.

AKTAŞ, Şerif (2013). *Anlatma Esasına Bağlı Edebî Metinlerin Tahlili Teori ve Uygulama*, Ankara: Kurgan Edebiyat.

AVŞAR, Ziya (2007). Evrensel Bir Hikâye: Salamân u Absâl ve Kökeni. *Turkish Studies*, Cilt: 2, Sayı: 4, s.s. 185-200.

AZER EFE, Gülşah (2017). Vladimir Propp Yöntemine Göre Bir Masal İncelemesi Örneği. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 45, 558-568.

BARS, Mehmet Emin (2014). Vladimir Propp'un Biçimbilimsel Yaklaşımı Çerçevesinde "Basat Depegözi Öldürdüğü Boy" Üzerine Bir İnceleme. *Turkish Studies*, Cilt: 9, Sayı: 3, s.s. 257-269.

BARTHES, Roland (1993). *Gösterge Bilimsel Serüven* (Çev: Mehmet Rifat; Sema Rifat), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

BAŞARAN, Cihan Barış; EROL ÇALIŞKAN, Şerife Seher (2017). Vladimir Propp'un Biçimbilimsel Yaklaşımından Hareketle Yozgat'tan Derlenmiş "Ercin Masalı" Üzerine Bir İnceleme. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 10, Sayı: 50, s.s. 49-55.

- BAYRAM, Yavuz (2009). Tahkiye Esaslı Metinlerin Çözümünde Biçimbilimsel Yöntem ve Hüsn ü Aşk Örneği. *Journal of Turkish Studies Cem Dilçin Özel Sayısı*, Cilt: 33, Sayı: 1, s.s. 87-105.
- BAYRAM, Yavuz (2016). "Tahkiye Esaslı Metinlerin Çözümünde Biçimbilimsel Yöntem ve "Hüsn ü Aşk" Örneği", Eser-i Aşk Şeyh Galib Hakkında Makaleler ve Bibliyografya (Ed: Hanife. Koncu; Müjgan Çakır; Leyla Alptekin Sarıoğlu), İstanbul: Dergâh Yayınları, s.s. 321-339.
- BAYSAN, Münire (2019). Vladimir Propp Yöntemi Çerçevesinde "Nâmert İle Cömert" Masalının İncelenmesi. *Karadeniz Araştırmaları*, Cilt: 16, Sayı: 62, s.s. 274-283.
- CAMPBELL, Joseph (2010). *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu* (Çev: Sabri. Gürses), İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- ÇIBLAK, Nilgün (2005). V. Propp'un Masal Çözümleme Metodu. *Türk Dili –Dil ve Edebiyat Dergisi*, Sayı:638, s.s. 127-140.
- ÇOBANOĞLU, Özkul (2016). *Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- DEMİR, Rugeş (2022). V. Propp'un Yapısalcı Kuramı Bağlamında Bir Masal Çözümlemesi: "Felaket Şimdi Mi Gelsin Sonra Mı?" *Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (ASOBİD)*, Sayı:12, s.s. 205-224.
- ECO, Umberto (1995). *Anlatı Ormanında Altı Gezinti* (Çev: Kemal Atakay), İstanbul: Can Yayınları.
- EKİCİ, Metin (2014). "Kuramlar ve Yöntemler", Türk Halk Edebiyatı El Kitabı, (Ed: M. Öcal Oğuz), Ankara: Grafiker Yayınları, s.s. 61-91.
- GÜNAY, Umay (1975). *Elazığ Masalları (İnceleme)*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Basımevi.
- KAYAOKAY, İlyas (2018). Oedipus Kompleksi Bağlamında Lâmiî'nin Selâmân u Absâl Mesnevisi. *Eurasian Academy of Sciences Social Sciences Journal*, Sayı: 17, s.s. 50-63.
- KILIÇ, Esra (2018). Salâmân u Absâl Mesnevisindeki Absâl'in Kökeni Üzerine. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 4, s.s. 156-166.
- KILIÇ, Gizem Nur (2021). Vladimir Propp'un Yapısal Anlatı Çözümleme Yöntemi Çerçevesinde "Mehmed-Eşkiya" Masalının İncelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 14, Sayı: 77, s.s. 56-62.
- KOÇAK, Büşra; KURTLU, Yasemin (2016). Erzurum Halk Masallarından Üç Turunçlar Masalı'nın Vladimir Propp'un Yapısal Anlatı Çözümleme Yöntemine Göre İncelenmesi. *Turkish Studies*, Cilt: 11, Sayı: 15, s.s. 327-346.
- NUHOĞLU, Mualla Murat (2014). Keloğlan Masallarında Propp Analizinin Dışında Kalan Örnekler. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 5, s.s. 478-486.
- ÖZER, Vahdi (2022). Vladimir Propp'un Masal Çözümleme Metodu Bağlamında "Sarı Öküz" Masalı Üzerine Bir İnceleme. *Karamanoğlu*

- Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, Cilt: 5 Sayı: 2, s.s. 251-266.
- PROPP, Vladimir (2024). *Masalın Biçimbilimi* (Çev: Mehmet Rifat; Sema Rifat), İstanbul: Alfa Yayınları.
- RİCOEUR, Paul (2007). *Zaman ve Anlatı 3: Kurmaca Anlatıda Zamanın Biçimlenişi* (Çev: Mehmet Rifat), İstanbul Yapı Kredi Yayınları.
- SANDERS, Barry (2010). *Öküzün A'sı* (Çev: Şehnaz Tahir), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- TEZCAN, Nuran (1979). Bursalı Lâmi'î Çelebi. *Türkoloji Dergisi*, Cilt: 8, Sayı: 1, s.s. 305-345.
- TEZCAN, Nuran (2016). *Lâmi'î'nin Bazı Eserlerinde Kadın Tipleri ve Kadınlara İlgili Düşünceler*, Divan Edebiyatına Yeniden Bakış, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- TOPÇU ÜNSAL, Gamze; İNAL, Cihan (2023). Lami'î Çelebi'nin Salâmân u Absâl Mesnevisinde Kahramanın Arketipsel Yolculuğu. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 12, s.s. 107-126.
- TÜRKEL, Ali; ÇETİNKAYA, Meltem (2021). V. Propp'un Masalın Biçimbilimi Yaklaşımı Bağlamında "Kara-Tavuk" Adlı Masalın Çözümlemesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 59, s.s. 158-178.
- ULUDAĞ, Erdoğan (1997). *Vak'aya Dayalı Bir Eser Olarak Lâmi'î Çelebi'nin Salâmân u Absâl Mesnevisi (İnceleme-Karşılaştırmalı Metin-Sadeleştirme)* Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- ULUDAĞ, Erdoğan (2009). "Selâmân u Ebsâl", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, C: 36, ss. 345-346.
- ULUDAĞ, Erdoğan (Haz.) (2013). *Salâmân ve Absâl*, İstanbul: Büyüyenay Yayınları.
- ULUDAĞ, Erdoğan (2019). Lâmi'î'nin Salâmân u Absâl'ında Tipler ve Kişilikler, (Prof. Dr. Mehmet Arslan'a Armağan), *Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları*, 429-467.
- YİĞİT, Süleyman (2018). Lâmi'î'nin Vâmık u Azrâ Mesnevisinin Vladimir Propp'un Masal Çözümleme Metoduna Göre İncelenmesi. *Mecmua*, Sayı: 6, s.s. 76-95.
- YÜCEL ÇETİN, Derya (2021). Şeyyâd Hamza'nın Yusuf u Zeliha Mesnevisi'nin Biçim Bilimsel Yöntemle Çözümlemesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 25, s.s. 124-137.